

РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

<https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-19>

УДК 378.013.3:338.48:355.44

Коваль Ганна Володимирівна,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
навчально-наукового юридичного інституту
Державного університету економіки і технологій, м. Кривий Ріг,
вулиця Медична, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна
e-mail: koval.gv@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-5317-6876>

Олексієнко Максим Юрійович,

підполковник служби цивільного захисту,
начальник 3-4 курсу ФП та ТБ
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
вулиця Клепарівська, 35, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: Malgor999@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-2883-9671>

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація. У статті автори зазначають, що сучасний світ стикається із багатьма викликами і проблемами глобального масштабу, що пов'язано із збільшенням соціальної нерівності і дискримінації, економічною кризою, бідністю в більшості країнах світу, екологічними проблемами, які безпосередньо впливають на якість життя та існування майбутніх поколінь. Ці фактори зумовили людство переглянути принципи життя людей в планетарному масштабі, що в інституційному вимірі набуло вигляду в концепції сталого (збалансованого) розвитку, який передбачає врахування соціального, економічного та екологічного аспектів функціонування цивілізації.

Як цитувати: Коваль Г. В., Олексієнко М. Ю. Якість вищої освіти для сталого розвитку України в умовах війни і повоєнного відновлення. *Державне будівництво*. 2025. № 2 (38). С. 314–329. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-19>

In cites: Koval, G.V., Oleksienko, M.Y. (2025). Quality of higher education for the sustainable development of Ukraine under conditions of war and post-war recovery. *State Formation*, no. 2 (38), 314–329. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-19> [in Ukrainian].

© Коваль Г. В., Олексієнко М. Ю., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Авторами досліджено чинники підвищення якості вищої освіти для сталого розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення. Обґрунтовано, що якість вищої освіти для сталого розвитку виступає як пріоритетний напрям розбудови суспільства, заснованого на знаннях і збалансованому соціальному, економічному і екологічному розвитку, а підвищення якості вищої освіти потребує ціннісних та інституційних трансформацій для формування компетентної, соціально відповідальної особистості. Визначено чинники підвищення якості вищої освіти в Україні в умовах деструктивного впливу війни: створення умов для безпечного функціонування закладів вищої освіти; термінове відновлення освітньої інфраструктури; цифровізація освітньої сфери; збільшення фінансування освітньої діяльності в закладах вищої освіти; залучення роботодавців до співпраці із закладами вищої освіти; розробка і впровадження стандартів оцінювання якості вищої освіти в умовах війни. Визначено пріоритетність таких стратегічних напрямків розвитку вищої освіти і підвищення її якості у післявоєнному відновленні України, як: інтеграція національної системи освіти в світовий і європейський освітній простір; визнання і нострифікація національних дипломів та вчених ступенів; цифровізація вищої освіти; нарощування кадрового потенціалу у сфері вищої освіти; збалансований підхід фахової підготовки і запитів ринку праці і роботодавців; розвиток наукової освіти як складової сталого розвитку; забезпечення реалізації механізмів автономії національних закладів вищої освіти.

Автори стверджують, що якість вищої освіти для сталого розвитку виступає пріоритетним напрямком розбудови українського суспільства. Перспективним напрямком подальших досліджень є вивчення механізмів збалансування якості вищої освіти і затребуваних спеціальностей відповідно вимог ринку праці і формування сучасної молодіжної політики в контексті розвитку суспільства знань і цифровізації.

Ключові слова: *сталий розвиток, освіта, вища освіта, освіта для сталого розвитку, якість вищої освіти, освітні компетенції, цифровізація.*

Постановка проблеми. Сучасний світ стикається із багатьма викликами і проблемами глобального масштабу, що пов'язані із збільшенням соціальної нерівності і дискримінації, економічною кризою, бідністю в більшості країнах світу, екологічними проблемами, які безпосередньо впливають на якість життя та існування майбутніх поколінь. Ці фактори зумовили людство переглянути принципи життя людей в планетарному масштабі, що в інституційному вимірі набуло вигляду в концепції сталого (збалансованого) розвитку, який передбачає врахування соціального, економічного та екологічного аспектів функціонування цивілізації в цілому.

Прийнята в 2015 році Резолюція ООН визначила основні цілі сталого розвитку, до якої приєдналася і Україна. Серед провідних цілей сталого розвитку якість освіти виступає як базовий принцип формування суспільства, заснованого на знаннях, розвитку цифрових технологій, людиноцентризму і соціально орієнтованій і соціально відповідальній економічній системі. Саме тому Україна стала на шлях оновлення, модернізації і демократизації системи вищої освіти, одним із цілей якого є підвищення якості вищої освіти відповідно до світових і європейських стандартів, що вимагає від держави інкорпорації кращих освітніх практик, управлінських інновацій і створення цифрового освітнього середовища. Але розпочата повномасштабна агресія РФ 24 лютого 2022 року і запровадження воєнного стану в Україні загальмувала цей процес, спричиняючи деструктивний вплив на систему вищої освіти і позначаючись на її якості

(руйнування освітньої інфраструктури, відтік кадрів і студентів, неготовність до переходу на цифровий формат навчання, відсутність в повному обсязі безпекової інфраструктури тощо). У той же час система вищої освіти, не зважаючи на війну, адаптується до функціонування в умовах постійних загроз і небезпек, хронічного стресу і тривоги учасників освітнього процесу, розробляючи нові підходи до підвищення якості вищої освіти і реалізації цілей сталого розвитку, враховуючи завдання державної політики щодо оновлення вищої освіти в умовах післявоєнної відбудови України. Таким чином, визначення основних проблем і викликів якості вищої освіти в умовах війни і виокремлення пріоритетних напрямків розвитку вищої освіти після її закінчення актуалізує наукову проблему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема освіти для сталого розвитку виступає як актуальний напрям досліджень і наукових пошуків з моменту ратифікації Резолюції ООН (2015 р.) щодо Цілей сталого розвитку. Не зважаючи на виклики сьогодення, пов'язані з війною і запровадженням воєнного стану, руйнуванням освітньої інфраструктури, відтоком населення (в тому числі і науково-педагогічних кадрів), науковий і соціальний аспекти вищої освіти для сталого розвитку і підвищення її якості не залишаються поза увагою вітчизняних науковців.

Серед багатьох дослідників у сфері наукових пошуків слід відзначити окремі напрацювання, що стосуються теми нашого дослідження. Так, С. Сідлецький та А. Шандар (2024 р.) окреслюють виклики і загрози для вищої освіти в умовах війни, класифікуючи ризики в умовах воєнного стану (політико-правові, соціально-економічні, фінансові, кадрові, матеріально-технічні і кадрові), що дозволило авторам виокреми пріоритетні завдання розвитку вищої освіти України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення [12].

Проблеми і перспективи освіти для сталого розвитку у закладі вищої освіти вивчає Г. Чайковська (2023 р.), яка аналізує наукові підходи до розуміння і визначення поняття «освіта для сталого розвитку» й доходить висновку, що освіта для сталого розвитку є «динамічною концепцією, надпредметним інтегративним напрямком, що має системний характер і потребує комплексного підходу» [17, с. 128]. Авторка пропонує, як напрямок підвищення якості вищої освіти, розробку методики навчання сталого розвитку і впровадження її в освітню практику ЗВО.

Роль вищої освіти в розвитку економічної складової сталого розвитку вивчає І. Доценко (2025 р.), зосереджуючи свою увагу на аналізі наукових підходів до визначення концепту «сталий розвиток», а також розглядаючи сталий розвиток як створення інтелектуально-орієнтованої, цифрової економіки, базовою основою якої є знання і дослідження [3]. У своїй праці авторка доходить висновку, що саме вища освіта виступає основою для розбудови економіки, заснованої на знаннях, та інноваційної і соціально відповідальної держави.

В. Мартинець та О. Солдаткін [8] аналізують пріоритети державної політики у сфері якості освіти в умовах воєнного стану: визначають виклики і загрози у сфері якості вищої освіти, наводять результати інституційних аудитів

закладів освіти у 2024 році, визначають ключові аспекти внутрішнього моніторингу якості освіти у закладах вищої освіти.

Особливої уваги заслуговує стаття С. Константинова «Шляхи забезпечення якості вищої освіти у вищих військових навчальних закладах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання» [5], в якій визначено складові забезпечення якості вищої освіти, виокремлено механізми зовнішньої і внутрішньої систем забезпечення якості вищої освіти, особливо в системі військових навчальних закладів, навчальних закладів внутрішніх справ і Державної служби надзвичайних ситуацій.

Отже, сучасні напрацювання вітчизняних дослідників зосереджені на вивченні проблем системи вищої освіти в Україні і оцінювання деструктивних наслідків, спричинених війною, і визначенні пріоритетних напрямків розвитку вищої освіти і механізмів державного регулювання якістю вищої освіти як реалізації цілей сталого розвитку України у повоєнному відновленні.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей і чинників якості вищої освіти для сталого розвитку України в умовах війни і повоєнного відновлення.

Застосована методологія і методи. Теоретико-методологічною основою дослідження якості вищої освіти для сталого розвитку в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення України виступають результати наукових пошуків та емпіричних досліджень щодо оцінки впливу війни на якість вищої освіти і потенційних можливостей оновлення системи вищої освіти відповідно до цілей сталого розвитку в контексті євроінтеграції та входження України в світовий освітній простір.

Методологічною основою дослідження є системний, інституційний та міждисциплінарний підходи, що дозволяють комплексно проаналізувати якість вищої освіти як соціально-економічний і культурний феномен у контексті сталого розвитку, воєнних викликів і повоєнного відновлення України.

Емпіричну базу дослідження становлять результати експертного опитування (листопад-грудень, 2025 р., n=120). Вибірка експертного опитування складає 120 респондентів, з них: 75 – науковці і викладачі ЗВО м. Запоріжжя, які досліджують проблеми якості вищої освіти і управління закладом вищої освіти; 30 – представники і співробітники обласного, міського і районних управлінь освіти Запорізької області; 15 – представники громадських організацій Запорізького регіону, діяльність яких спрямована на просвітницьку діяльність щодо пропагування цілей і принципів сталого розвитку. Дослідження проводилося переважно в он-лайн форматі через соціальну мережу Facebook, листування через e-mail. Вибірка випадкова, нерандомізована, сформована за критерієм доступності і особистої згоди опитаних. Методом експертного опитування є анкетування.

Застосування зазначених підходів і методів забезпечило об'єктивність, комплексність та наукову обґрунтованість результатів дослідження, а також дозволило сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення якості вищої освіти для сталого розвитку України в умовах воєнного та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток як концепція вирішення актуальних проблем людства почала оформлюватися в 70-х роках ХХ ст. У 2015 р. на саміті ООН лідери усіх країн висловили підтримку переходу на за-

сади сталості через реалізацію 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) на період до 2030 р., серед яких якісна освіта посідає провідне місце і пов'язана із реалізацією цілей сталого розвитку в соціальному, економічному та екологічному аспектах, а в 2017 році було розроблено рекомендації ЮНЕСКО щодо використання потенціалу освіти в досягненні визначених цілей [18]. Україна адаптувала і ратифікувала Концепцію сталого розвитку як документ «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [10], в якому визначається провідна роль якісної освіти (в тому числі і якісної вищої освіти) в досягненні цілей сталого (збалансованого) розвитку в національному вимірі.

В сучасному науковому дискурсі освіту в контексті реалізації цілей сталого розвитку розглядають під різним кутом зору і в різних термінологічних ракурсах, що включає як теоретичну основу, так і освітню практику.

О. Хмелевська відзначає, що освіта в реалізації цілей сталого розвитку має декілька основних термінологічних навантажень: 1) «освіта для сталого розвитку» (education for sustainable development); 2) «освіта в інтересах сталості» (education for sustainability); 3) «освіта у сфері сталого розвитку» або «навчання сталості» (sustainability education) [15, с. 31]. Найбільш розповсюдженим терміном на сьогодні є «освіта для сталого розвитку», яке включає декілька аспектів, а саме: навчання сталості в сферах соціального, економічного і екологічного розвитку; інституційну трансформацію освіти; інтегрований і міждисциплінарний комплекс освітніх інструментів для досягнення цілей сталого розвитку; частину якісної освіти у рамках концепції безперервної освіти тощо.

Отже, освіта для сталого розвитку інтегрує в собі соціальний, економічний та екологічний аспекти розвитку компетентностей особистості, на що вказує І.Коренева, визначаючи освіту для сталого розвитку як «сучасний трансверсальний тип освіти, спрямований на розкриття потенціалу особистості на всіх освітніх рівнях, що базується на цінностях та принципах сталого розвитку» [6, с. 118], основними властивостями якої, на думку авторки, є [6]: трансверсальність або наскрізність; навчання як партнерська взаємодія; інтегративність і комплексність; футуристична спрямованість освіти; неперервність освіти у вигляді навчання протягом усього життя; інклюзивність і доступність; практична орієнтованість; ціннісно-мотиваційна функціональність.

Отже, освіта для сталого розвитку передбачає насамперед трансформацію освітнього процесу і освітнього простору для формування і реалізації потенціалу та ресурсів особистості для розбудови сталого суспільства і збереження умов для розвитку наступних поколінь.

Особливого значення освіта для сталого розвитку набуває в системі вищої освіти, інституційні трансформації якої відбуваються як в глобальному, так і в національному вимірах. О. Хмелевська систематизує такі інституційні трансформації наступним чином [15, с. 35–40]:

- 1) переорієнтація функціонального та предметного поля освіти (міждисциплінарний, плюралістичний і холістичний підхід в навчанні [20]);
- 2) дизайн компетенцій (визначення ключових компетенцій в контексті сталості);

- 3) запровадження трансформаційної педагогіки (формування інтерактивного, партнерського і проблемно-орієнтованого освітньо-навчального простору);
- 4) підтримка освітніх агентів (суб'єктів освітнього процесу);
- 5) створення сталих навчальних середовищ (sustainable learning environments), що передбачає збалансованість структури діяльності закладу освіти [19];
- 6) удосконалення координації та інтеграції партнерських відносин;
- 7) оновлення змісту освітніх реформ.

На, нашу думку, визначені авторкою інституційні трансформації системи вищої освіти, насамперед, спрямовані на підвищення її якості, яка і виступає запорукою сталого розвитку.

Якість вищої освіти – багатовимірне і комплексне поняття, що відображає постійний розвиток системи вищої освіти і конкурентоспроможності начальних закладів; постійне оновлення навчальних програм і освітніх стандартів відповідно затребуваних і актуальних компетентностей в світі, що постійно змінюється; мобілізацію суб'єктів освітнього процесу до інноваційної і дослідницької діяльності тощо.

Основну увагу вітчизняні науковці приділяють визначенню складових якості вищої освіти. Так, О. Гаращук і В. Куценко виділяють в якості компонент якості вищої освіти її основні характеристики: мета і результат освітнього процесу; якість освіти визначається мірою задоволеності споживачів, які отримують освітні послуги, зацікавлених осіб (роботодавців, органів влади) та суспільства загалом; якість можна розглядати як відповідність певним стандартам (зовнішнім і внутрішнім) [1, с. 42].

С. Константинов, в свою чергу, виділяє такі складові забезпечення якості вищої освіти [5, с. 48–49]:

- 1) внутрішня система забезпечення якості, основна мета якої є забезпечення якості освітнього процесу безпосередньо в закладах вищої освіти (оновлення освітніх програм; моніторинг і оцінювання якості діяльності суб'єктів освітнього процесу; забезпечення академічної доброчесності тощо);

- 2) зовнішня система забезпечення якості, яка контролює якість освітньої діяльності та вищої освіти в навчальних закладах ззовні;

- 3) інституційна система забезпечення якості вищої освіти (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти).

Отже, якість вищої освіти в контексті реалізації цілей сталого розвитку створює умови не тільки для оновлення і модернізації національної системи вищої освіти, але й надає можливість входження її в світовий і європейський освітній простір.

Однак, розпочата 24 лютого 2022 року повномасштабна російсько-українська війна і введення правового режиму воєнного стану в Україні створили низку загроз і викликів для розвитку вищої освіти в контексті сталого розвитку. Система освіти опинилася в ситуації небезпеки для функціонування як закладів вищої освіти, так і розвитку і забезпечення якості освіти фахівців різного спрямування. Багато вітчизняних науковців сходяться на тому, що основною загрозою для системи вищої освіти є саме вплив деструктивних наслідків війни (руйнування і пошкодження освітньої інфраструктури, загроза життю

учасників освітнього процесу, а в сукупності із іншими негативними чинниками війна спричинила зниження якості вищої освіти.

Так, Д. Коваленко і С. Захарін виділяють такі основні загрози для якості освітнього процесу: проблеми безпечного функціонування закладів вищої освіти; відтік кадрового потенціалу; недостатня розробленість цифрових механізмів дистанційного навчання; низький рівень міжнародного співробітництва [4], хоча на даний момент вже підписано багато міжнародних угод про співпрацю в сфері вищої освіти з багатьма європейськими країнами.

Т. Усар серед основних проблем державного регулювання у сфері вищої освіти в умовах воєнного стану визначає недостатність фінансування і розподіл бюджетних коштів; невідповідність учасників освітнього процесу до цифрового формату навчання; матеріально-технічне забезпечення [14, с. 100–101].

С. Сідлецький та А. Шандар систематизували основні виклики і проблеми вищої освіти в умовах воєнного стану:

- 1) невідповідність системи вищої освіти потребам економіки;
- 2) слабка інтеграція у світовий освітній простір;
- 3) викривлення при формуванні контингенту здобувачів;
- 4) незадовільний стан кадрового забезпечення університетів;
- 5) незадовільний рівень матеріального та фінансового забезпечення;
- 6) неефективність управління вищою освітою;
- 7) загроза життю і здоров'ю здобувачів вищої освіти та персоналу ЗВО;
- 8) відсутність можливостей рівного доступу до вищої освіти, порушення безперервності навчального процесу;
- 9) масштабні руйнування та пошкодження інфраструктури;
- 10) вимушене переміщення закладів вищої освіти [12].

Отже, автори зазначили, що визначальними факторами, які мають негативний вплив на сферу вищої освіти взагалі, і на її якість зокрема, є чинники небезпечного освітнього середовища, невідповідність між запитами роботодавців і підготовленими фахівцями; переміщення ЗВО і кадровий відтік; недостатність бюджетного фінансування. В. Мартинець і О. Солдаткін серед основних викликів і загроз якості вищої освіти в умовах воєнного стану визначають наступні: проблема доступності освіти, перехід на дистанційне навчання, вплив стресу та травматичних обставин на якість навчання, зниження рівня навчальних досягнень здобувачів освіти, відтік кадрів, ризик нерівності на регіональному рівні [8, с. 24].

Таким чином, вітчизняні науковці зосереджуються на виокремленні низки проблем для функціонування системи вищої освіти і загроз якості освіти, як: проблеми створення безпечного освітнього середовища, включаючи руйнування і пошкодження освітньої інфраструктури; незадовільний рівень фінансування; недостатній рівень підготовленості учасників освітнього процесу до цифрового формату навчання (матеріально-технічне забезпечення, цифрова доступність, методичне забезпечення цифровізації освіти), відтік кадрового потенціалу тощо.

Враховуючи напрацювання вітчизняних дослідників і науковців, для визначення чинників підвищення якості вищої освіти в умовах війни експертам було запропоновано обрати 6 найбільш значимих на їхню думку чинників (рис. 1).

Як видно з рис. 1, найбільш вагомим чинником в умовах війни є створення умов для безпечного функціонування закладів вищої освіти (76,4%), що передбачає розбудову і відновлення системи укриттів і бомбосховищ, розробку алгоритмів дії в умовах повітряних тривог і ракетних влучань в інфраструктуру тощо.

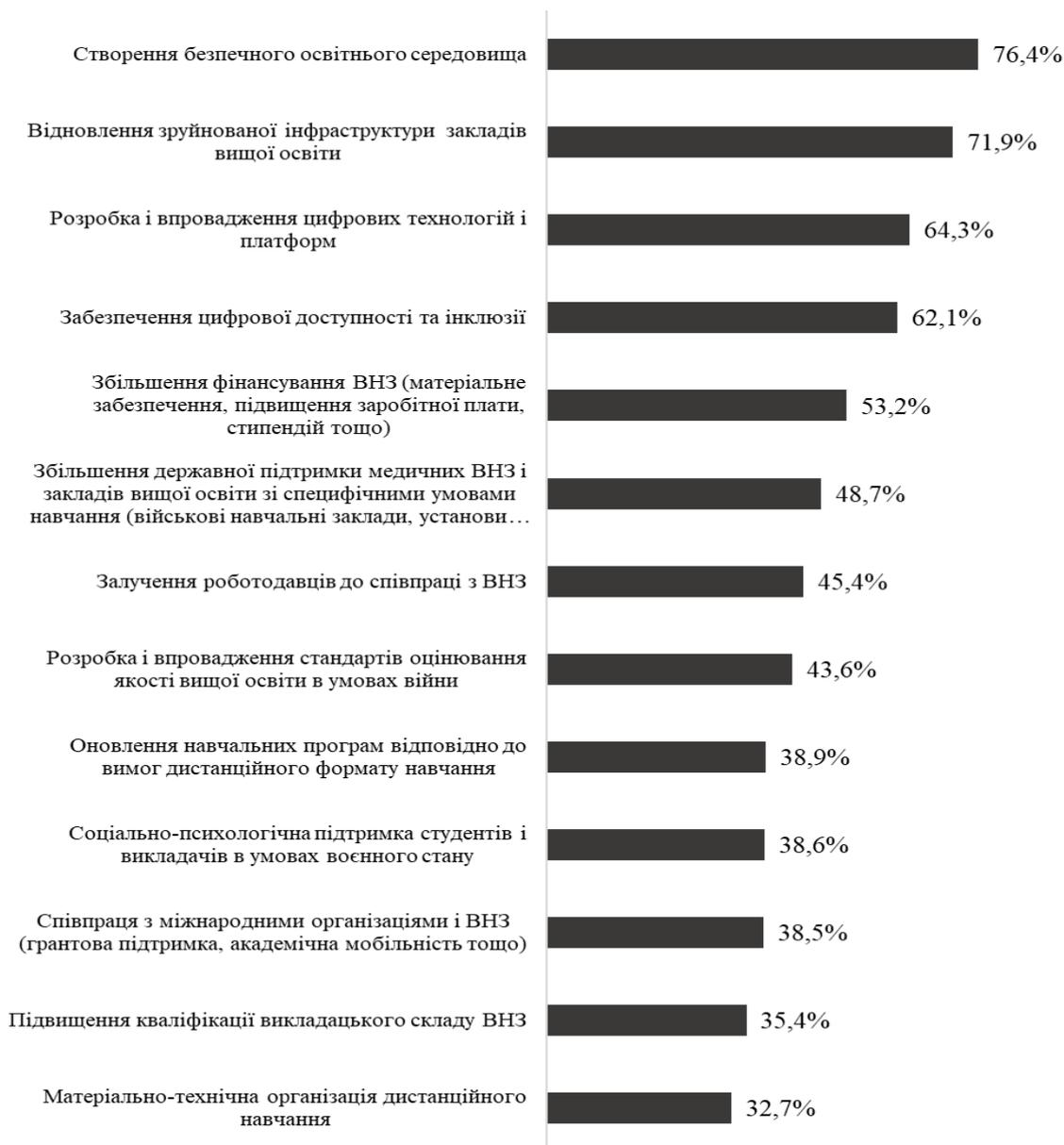

Рисунок 1. – Чинники підвищення якості вищої освіти в умовах війни

Figure 1. – Factors for Improving the Quality of Higher Education under Wartime Conditions

Джерело: розробка авторів.

Source: author's development.

Так, Д. Коваленко і С. Захарін зазначають, що саме безпековий фактор суттєво впливає на функціонування системи освіти і її якість, і виділяють низку

фундаментальних проблем, з якими стикаються заклади вищої освіти, серед яких автори виділяють:

- 1) недостатність захисних споруд в закладах освіти;
- 2) недосконалість нормативно-правової бази щодо створення безпечного освітнього середовища;
- 3) недосконалість охоронно-пропускної системи у ВНЗ;
- 4) неготовність учасників освітнього процесу до дій в умовах ракетних влучань (нерозробленість алгоритмів поведінки в умовах ракетних влучань, недостатність знань і навичок надання першої медичної допомоги тощо) [4, с. 28-29].

Із безпековими чинниками пов'язаний фактор термінового відновлення освітньої інфраструктури, яка була пошкоджена або зруйнована під час ракетних і дронних атак рф (71,9%): з 24 лютого 2022 року по всій території країни 4 заклади повністю зруйновані, 117 ЗВО зазнали пошкоджень у 19 регіонах України [16].

Особливу вагу мають і чинники, пов'язані із цифровізацією освітнього процесу: розробка і впровадження цифрових технологій і освітніх платформ (64,3%), забезпечення цифрової доступності та інклюзії (62,1%), оновлення навчальних програм відповідно до вимог дистанційного навчання (38,9%). Як відзначає І. Усар, саме цифровізація освітнього процесу сприяє підвищенню якості вищої освіти в умовах війни (багато ЗВО вже мали досвід цифровізації під час пандемії COVID-19). Як зауважує автор: «Ті установи вищої освіти, які раніше активно вкладали ресурси в онлайн-програми та цифрові методи навчання, краще впоралися з адаптацією до нових умов навчального процесу» [14, с. 100]. То ж посилення процесу цифровізації дозволить запобігти навчальним і освітнім втратам в Україні і створить умови для переходу системи вищої освіти у контексті повоєнного відновлення на якісно новий рівень.

Неабияке значення мають такі чинники як: збільшення фінансування ЗВО (матеріальне забезпечення, підвищення заробітної плати, стипендій тощо) (53,2%), залучення роботодавців до співпраці із ЗВО (45,4%), розробка і впровадження стандартів оцінювання якості вищої освіти в умовах війни (43,6%). В умовах війни особливого значення набуває підготовка фахівців в сфері охорони здоров'я (медичні спеціальності), в сфері оборони (військові навчальні заклади) і в установах ДСНС (збільшення державної підтримки медичних ЗВО і закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання (військові навчальні заклади, установи ДСНС – 48,7%), якість освіти і практичної підготовки яких безпосередньо впливає на обороноспроможність країни і реагування в умовах надзвичайних ситуацій та подолання деструктивних наслідків ракетних і дронних ударів. Однак, як зазначає С. Константинов, «наразі в системі професійної спеціалізованої (військової, поліцейської) освіти відсутній механізм (модель) щодо проведення ліцензійної експертизи та акредитації освітніх програм» [5, с.52], хоча деякі нормативні та організаційні напрацювання щодо підвищення якості освіти в спеціалізованих навчальних закладах вже є (наприклад затвердження в 2024 р. «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України» [9]).

Незважаючи на тривалість воєнного стану і активних бойових дій на території України, в науковій спільноті особливої уваги набуває визначення пріоритетних напрямків розвитку освіти в контексті сталого розвитку в період повоєнного відновлення і шляхів підвищення якості вищої освіти з урахуванням подолання негативних наслідків війни і розбудови принципово нової системи освіти на засадах європейського освітнього простору.

Так, систематизуючи різні погляди на основні і пріоритетні завдання державної політики в сфері розвитку вищої освіти (в напрямку сталого, збалансованого розвитку в соціальній, економічній і екологічній сферах), С. Сідлецький та А. Шандар в якості провідних напрямків розвитку якісної вищої освіти у повоєнний період виділяють наступні:

- 1) оцінка і подолання втрат, спричинених війною – навчальних, матеріальних, інфраструктурних, кадрових;
- 2) забезпечення автономії ВНЗ;
- 3) збільшення видатків бюджетного фінансування і залучення міжнародних донорів;
- 4) інтеграція в світовий освітній простір;
- 5) забезпечення балансу між вимогами ринку праці і освітніми послугами та спеціальностями;
- 6) впровадження нових освітніх (в тому числі цифрових) технологій [12].

Т. Грубі та В. Мірошніченко розглядають три сценарії відновлення і розвитку вищої освіти в Україні:

- 1) «Внутрішні ресурси» (орієнтація на державну підтримку і власний досвід);
- 2) «Міжнародна підтримка» (основний акцент на залученні зарубіжних викладачів та експертів, адаптації та інкорпорації кращих європейських практик управління якістю вищої освіти тощо);
- 3) «Оптимальний підхід» як поєднання елементів двох попередніх сценаріїв [2].

В «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» визначено наступні стратегічні напрямки: інтеграція до Європейського простору вищої освіти; підвищення якості освіти; цифровізація; інтернаціоналізація; фінансова автономія та ефективність; інклюзивність та доступність освіти [13; 16].

На основі наукових доробок вітчизняних науковців експертам було запропоновано визначити найбільш значимі і пріоритетні напрямки вдосконалення системи управління і підвищення якості вищої освіти в умовах повоєнного відновлення і сталого розвитку України (рис. 2).

Результати експертного опитування вказують на пріоритетність таких стратегічних напрямків розвитку вищої освіти і підвищення її якості як: інтеграція національної системи освіти в світовий і європейський освітній простір (75,5%) і визнання та нострифікація національних дипломів й вчених ступенів (67,1%); цифровізація вищої освіти (71,2%); нарощування кадрового потенціалу у сфері вищої освіти (65,7%); збалансований підхід фахової підготовки і запитів ринку праці та роботодавців (54,8%); забезпечення реалізації механізмів автономії національних ЗВО (53,6%).

Рисунок 2. – Пріоритетні напрямки розвитку вищої освіти і підвищення її якості у повоєнному відновленні і сталому розвитку України.

Figure 2. – Priority Areas for the Development of Higher Education and Improvement of Its Quality in the Post-War Recovery and Sustainable Development of Ukraine.

Джерело: розробка автора.

Source: author's development.

Окремо слід зупинитися на таких напрямках підвищення якості вищої освіти як розвиток наукової освіти як складової сталого розвитку (57,9%) і розвиток soft skills («м'яких компетенцій») в освіті для сталого розвитку (41,3%).

На важливості наукової освіти, як формуванні дослідницьких компетенцій, наполягає багато науковців, стверджуючи, що «в нових умовах формування глобального інформаційного суспільства, коли на передній план виходить вимога формування особистості нового типу – конкурентоздатної та компетентної людини з науковою грамотністю, дослідницькими навичками та схильністю до навчання протягом всього життя, освітні системи сучасних держав мають ґрунтуватися на засадах концепції наукової освіти для відповідальних громадян» [11, с. 73]. Саме розвиток наукової освіти відповідає концепції університету не

тільки як освітнього, але й насамперед науково-дослідницького закладу і осередку сталого розвитку країни відповідно досягнення його цілей в соціальній, економічній та екологічній сферах задля вирішення актуальних проблем глобального і локального рівнів і запитів з боку суспільства.

Як ми зазначали вище, один із провідних напрямків підвищення якості вищої освіти є впровадження в систему навчання формування і розвиток soft skills («м'яких компетенцій і навичок»). Серед таких компетенцій науковці виділяють (Д. Левіт, Т. Євтухова [7, с. 60–61]): комунікативні навички, навички критичного мислення, навички роботи в команді, навички управління інформацією і здатність навчатися впродовж життя, навички підприємництва, етики, професіоналізму і лідерства. Розвиток «м'яких навичок і компетенцій» сприятиме розвитку якісного людського капіталу і сталого розвитку в перспективі.

Отже, визначені напрямки оновлення і розвитку системи вищої освіти, підвищення її якості вимагає спільних зусиль як з боку держави і її управлінських інституцій, так і усвідомленого ставлення громадян до формування суспільства, заснованого на збалансованому функціонуванні його соціальних, економічних і екологічних сфер через освіту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

За результатами дослідження зроблено наступні висновки.

Якість вищої освіти для сталого розвитку виступає пріоритетним напрямком розбудови суспільства, заснованого на знаннях і збалансованому соціальному, економічному і екологічному розвитку, а підвищення якості вищої освіти потребує ціннісних та інституційних трансформацій для формування компетентної, соціально відповідальної особистості задля реалізації свого потенціалу в створенні умов розвитку в національному і загально цивілізаційному вимірах.

В умовах війни національна система вищої освіти зазнає значних навчальних та інфраструктурних втрат, тому чинниками підвищення якості вищої освіти в Україні є: створення умов для безпечного функціонування закладів вищої освіти; термінове відновлення освітньої інфраструктури; цифровізація освітньої сфери (розробка і впровадження цифрових технологій і освітніх платформ, забезпечення цифрової доступності та інклюзії, оновлення навчальних програм відповідно до вимог дистанційного навчання); збільшення фінансування ЗВО; залучення роботодавців до співпраці із освітніми закладами; розробка і впровадження стандартів оцінювання якості вищої освіти в умовах війни.

Визначено пріоритетність таких стратегічних напрямків розвитку вищої освіти і підвищення її якості у післявоєнному відновленні України, як: інтеграція національної системи освіти в світовий і європейський освітній простір; визнання і нострифікація національних дипломів та вчених ступенів; цифровізація вищої освіти; нарощування кадрового потенціалу у сфері вищої освіти; збалансований підхід фахової підготовки і запитів ринку праці і роботодавців розвиток наукової освіти як складової сталого розвитку; забезпечення реалізації механізмів автономії національних закладів вищої освіти.

Перспективним напрямком подальших досліджень є вивчення механізмів збалансування якості вищої освіти і затребуваних спеціальностей відповідно вимог ринку праці і формування сучасної молодіжної політики в контексті розвитку суспільства знань і цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаращук О. В., Куденко В. І. Трансформація освіти в контексті забезпечення сталого розвитку та євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 30. С. 41–47. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-30-8>
2. Грубі Т., Мірошніченко В. Розвиток вищої освіти в умовах війни: виклики сьогодення. 2023. URL: <http://dspace.nadpsu.edu.ua>
3. Доценко І. О. Роль вищої освіти у забезпеченні сталого розвитку економіки України. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3(54). С. 238–244. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-37>
4. Коваленко Д. І., Захарін С. В. Функціонування системи освіти України в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. № 4(34). С. 27–34. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8878>
5. Константинов С. Шляхи забезпечення якості вищої освіти у вищих військових навчальних закладах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Правові аспекти національної безпеки України*. 2025. № 1(2). С. 47–55. <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2025-2-4>
6. Коренева І. М. Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 113–123.
7. Левіт Д., Євтухова Т. Розвиток soft skills у контексті сталого розвитку освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. № 1. Том 12. С. 57–62. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i1-008>
8. Мартинець В. В., Солдаткін О. В. Державна політика у сфері якості освіти в умовах воєнного стану: виклики та загрози. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2025. № 1 (44). С. 22–27. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-1.4>
9. Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України : Наказ НУЦЗ України від 05 грудня 2024 р. № 320. URL: <http://nucz.edu.ua>
10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
11. Радченко О., Лісничий В., Гончар А., Миненко О. Наукова освіта як ключова парадигма сталого розвитку України. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2022. С. 67–75. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-67-75](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-67-75)
12. Сідлецький С. І., Шандар А. М. Вища освіта в Україні в умовах воєнного стану: виклики та пріоритети. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-151>
13. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <http://mon.gov.ua>
14. Усар І. І. Державна політика в сфері вищої освіти: виклики сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 2. Том 35(74). С. 99–103. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/17>
15. Хмелевська О. М. Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1 (32). С. 30–42. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.029>

16. Цимбалюк С., Дегтярьова І. Перспективи розвитку вищої освіти України у контексті війни та європейської інтеграції. Проект «Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів для вдосконалення діяльності закладів вищої освіти». 2024. URL: <http://zvo.knu.ua>

17. Чайковська Г. Інтеграція освіти для сталого розвитку у закладі вищої освіти: проблеми та перспективи. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. P. 123–133. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.11>

18. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. *UNESCO Education Sector*. 2017. 67 p. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>

19. Martins J., Vale A., Mouraz A. All-day schooling: improving social and educational Portuguese policies. *International Electronic Journal of Elementary Education*. 2015. 7 (2). P. 199–219. URL: <https://www.iejee.com>

20. Wolff L.-A., Sjoblom P., Hofman-Bergholm M., Palmberg I. High Performance Education Fails in Sustainability? A Reflection on Finnish Primary Teacher Education. *Education Sciences*. 2017. № 7. 22 p. <http://doi.org/10.3390/educsci7010032>

Конфлікт інтересів.

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 21.10.2025 р.

Опубліковано 30.12.2025 р.

Koval G. V.,

Doctor of Public Administration, Professor,

Professor of the Department of Public Management and Administration,

Educational and Scientific Law Institute of the State University of Economics and Technologies,

16 Medichna Street, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk Region, 50005, Ukraine

e-mail: koval.gv@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-5317-6876>

Oleksienko M. Y.,

Lieutenant Colonel of the Civil Protection Service,

Head of the 3rd–4th Year of the Faculty of Fire Safety and Technogenic Security,

Lviv State University of Life Safety,

35 Kleparivska Street, Lviv, 79000, Ukraine

e-mail: Malgor999@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-2883-9671>

QUALITY OF HIGHER EDUCATION FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECOVERY

Abstract. In the article, the authors note that the modern world is facing numerous global-scale challenges and problems, which are associated with increasing social inequality and discrimination, economic crises, poverty in most countries of the world, and environmental issues that directly affect the quality of life and the existence of future generations. These factors have prompted humanity to reconsider the principles of human life on a planetary scale, which, in the institutional dimension, has taken the form of the concept of sustainable (balanced) development. This concept envisages consideration of the social, economic, and environmental aspects of the functioning of civilization as a whole.

The authors examine the factors contributing to the improvement of the quality of higher education for the sustainable development of Ukraine under conditions of war and post-war

recovery. It is substantiated that the quality of higher education for sustainable development serves as a priority direction for building a knowledge-based society and ensuring balanced social, economic, and environmental development. Improving the quality of higher education requires value-based and institutional transformations aimed at forming a competent and socially responsible individual.

The factors for improving the quality of higher education in Ukraine under the destructive impact of war are identified as follows: creating conditions for the safe functioning of higher education institutions; urgent restoration of educational infrastructure; digitalization of the educational sphere; increasing funding for educational activities in higher education institutions; involvement of employers in cooperation with higher education institutions; development and implementation of standards for assessing the quality of higher education under wartime conditions.

The priority strategic directions for the development of higher education and the improvement of its quality in the post-war recovery of Ukraine are determined, including: integration of the national education system into the global and European educational space; recognition and nostrification of national diplomas and academic degrees; digitalization of higher education; strengthening human resources capacity in the field of higher education; a balanced approach to professional training and labor market and employer demands; development of research-based education as a component of sustainable development; and ensuring the implementation of mechanisms of autonomy of national higher education institutions.

The authors argue that the quality of higher education for sustainable development is a priority direction in the development of Ukrainian society. A promising area for further research is the study of mechanisms for balancing the quality of higher education and in-demand specialties in accordance with labor market requirements, as well as the formation of modern youth policy in the context of the development of the knowledge society and digitalization.

Keywords: *sustainable development, education, higher education, education for sustainable development, quality of higher education, educational competencies, digitalization.*

REFERENCES

1. Harashchuk, O.V., Kutsenko, V.I. (2020). Transformation of Education in the Context of Ensuring Sustainable Development and European Integration. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, vyp. 30, 41–47.* <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-30-8> [in Ukrainian].
2. Hrubı, T., Miroshnichenko, V. (2023). Development of Higher Education under Wartime Conditions: Current Challenges. URL: <http://dspace.nadpsu.edu.ua> [in Ukrainian].
3. Dotsenko, I.O. (2025) The Role of Higher Education in Ensuring the Sustainable Development of Ukraine's Economy. *Sustainable economic development, № 3(54), 238–244.* <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-37> [in Ukrainian].
4. Kovalenko, D.I., Zakharin, S.V. (2023). Functioning of Ukraine's Education System under Martial Law. *Electronic scientific publication "Public Administration and National Security", no 4(34), 27–34.* <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8878> [in Ukrainian].
5. Konstantynov, S. (2025). Ways to Ensure the Quality of Higher Education in Higher Military Educational Institutions and Higher Education Institutions with Specific Training Conditions. *Legal aspects of Ukraine's national security, no. 1(2), 47–55.* <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2025-2-4> [in Ukrainian].
6. Koreneva, I.M. (2018). The Phenomenon of "Education for Sustainable Development": Essence and Contemporary Features of the Concept. *Ukrainian Pedagogical Journal, no. 2. 113–123.* [in Ukrainian].
7. Lievit, D., Yevtukhova, T. (2024). Development of Soft Skills in the Context of Sustainable Education Development. *Education. Innovation. Practice, no 1. Tom 12. 57–62.*

<http://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i1-008> [in Ukrainian].

8. Martynets, V.V., Soldatkin, O.V. (2025). State Policy in the Field of Education Quality under Martial Law: Challenges and Threats. *Public management and customs administration, no. 1 (44)*, 22–27. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-1.4> [in Ukrainian].

9. Regulations on the Organization of the Educational Process at the National University of Civil Protection of Ukraine. Order of the National University of Civil Protection of Ukraine No. 320 dated December 5, 2024. URL: <http://nuczu.edu.ua> [in Ukrainian].

10. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the Period up to 2030. Verkhovna Rada of Ukraine]. Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].

11. Radchenko, O., Lisnychyi, V., Honchar, A., Mynenko, O. (2022). Research-Based Education as a Key Paradigm of Sustainable Development of Ukraine. *Pedagogical innovations: ideas, realities, prospects*, 67–75. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-67-75](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-67-75) [in Ukrainian].

12. Sidletskyi, S.I., Shandar, A.M. (2024). Higher Education in Ukraine under Martial Law: Challenges and Priorities. *Economy and society, vyp. 64*. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-151> [in Ukrainian].

13. Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. URL: <http://mon.gov.ua> [in Ukrainian].

14. Usar, I.I. (2024). State Policy in the Field of Higher Education: Current Challenges. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Ternopil National University. Series: Public Management and Administration, no. 2, tom 35(74)*, 99–103. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/17> [in Ukrainian].

15. Khmelevska, O.M. (2018) Education for Sustainable Development: Content and Institutions. *Demographics and social economics, no. 1 (32)*, 30–42. <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.029> [in Ukrainian].

16. Prospects for the Development of Higher Education in Ukraine in the Context of War and European Integration. URL: <http://zvo.knu.ua> [in Ukrainian].

17. Chaikovska, H. (2023). Integration of Education for Sustainable Development in Higher Education Institutions: Problems and Prospects. *Social Work and Education, vol. 10, no 1*, 123–133. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.11> [in Ukrainian].

18. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. (2017). *UNESCO Education Sector*. 67 p. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>

19. Martins, J., Vale, A., Mouraz, A. (2015). All-day schooling: improving social and educational Portuguese policies. *International Electronic Journal of Elementary Education, 7(2)*, 199–219. URL: <https://www.iejee.com>

20. Wolff, L.-A., Sjoblom, P., Hofman-Bergholm, M., Palmberg, I. (2017). High Performance Education Fails in Sustainability? A Reflection on Finnish Primary Teacher Education. *Education Sciences, no. 7*, 22 p. <http://doi.org/10.3390/educsci7010032>

Conflict of interest.

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

The article was received by the editors 17.09.2025.

The article is recommended for printing 21.10.2025.

Published 30.12.2025.